

Goore khar-ok és yuz palang-ok nyomában

„Abbás Ábád no hotel!” – bizonygatja a kocsikísérő, majd a sötét pusztaságban, az út szélén leparkoló buszból kiadja hátzísákomat, és lemondóan búcsút int. Meleg sivatagi szél fúj, körülöttem minden koromsötét, már a távolodó busz lámpája sem látszik. Pár száz méterre felsejlik egy magas antenna sziluettje, és egy parányi ablakból némi fény is kiszűrődik. Ide igyekszem, a Khar Turan Nemzeti Park egyetlen közúton megközelíthető posztjához

Balszerencsémre senki nem beszél angolul, de a fárszi nyelven íródott parányi papírom, melyen az Iráni Környezetvédelmi Hivatal engedélye és pecsétje látható, megteszi hatását. A barátságos vadőrök teára invitálnak, és pár perc sem telik el, máris a parkról és annak állatairól folyik a beszélgetés – igaz, közös nyelv híján egyelőre kézzel-lábbal magyarázva.

Félszamarak parkja

Vendéglátóim jót mulatnak azon, hogy a buszon senki nem értette, hogy miért pont itt, a Kavir-sivatag szélén, minden nagyobb településtől 100 kilométerre kell nekem leszállnom. Megállapítjuk, hogy a városban élő irániak többsége még soha nem hallott az ország olyan, csak itt élő természeti kincseiről, mint a **goore khar**, azaz **onager** (*Equus hemionus onager*) és az **ázsiai gepárd** (*Acinonyx jubatus venaticus*), helyi nevén **yuz palang**. Az elkövetkezendő napokban ezeket a csodálatos állatokat szeretnénk felkutatni, ami nem lesz könnyű feladat, lévén, hogy a hatalmas kiterjedésű *Khar Turan Nemzeti Park* másfélmillió hektáros kősvivatagot foglal magában.

Másnap korán elfogyasztjuk répalekvárból és ragacsos datolyából álló reggelinket, majd egy fegyveres vadőr és fiatal segédje társaságában Pazanba (a Land Rover helyi változata) pattanunk, és a patások nyomait követve délre indulunk. Elsőre három

golyvás gazella (*Gazella subgutturosa subgutturosa*), a gepárdok fő tápláléka bukkan fel egy domb mögül, majd pihenő, félvad tevékbe (*Camelus dromedarius*) botlunk. Mára ennyi, hamar vissza kell mennünk a főhadiszállásra. Este Shahrud felől újabb terepjáró érkezik, benne végre valaki, aki tud angolul, így sikerül megbeszélni, hogy holnap a könnyen becserkészhető félszamarak nyomába eredjünk az egykoron „Irán kis Afrikája” címet viselő Kavir-sivatag peremén.

Mégis láttunk onagert

A következő reggel jó egyórás bolyongás után találunk egy csikáját őrző kancát. Gyalog cserkesszük be őket; kocsink visszamegy Abbás Ábádba, és csak délután vesz fel minket. Érdekes, hogy még a helyi vadőrök közül is van, aki ezeket a félszamarakat zebrának hívja, hiába igyekszem elmagyarázni a különbséget. Délre tartunk a Kavir-sivatag szélén, a cél Delbar. Útközben megpillantunk két nőstény gazelát, de ilyen messziről nehéz megállapítani, hogy melyik fajról van szó. Talán a ritka „jebeer”, azaz **indiai gazella** (*Gazella benettii*) példányaiba botlottunk, ki tudja...

Egésznapos autózás után érünk a Khar Turan Nemzeti Park közepén fekvő Delbar bázisra. Mellette egy pásztorszállás, és más semmi – gyönyörű! Az egyik melléképületben törött lábú **szirti sas** (*Aquila chrysa-*

Szirti sas

tos) éldégél, a lapos tetőn levágott kecske- és lófej szárad a tűző napon. A vadőrök szerint itt, a park középső részén nem élnek onagerek, de vadkecske, vadjuh, gazella és teve igen. Mókás, hogy ezek után a vad száguldozás közben – melynek célja az állatok naplemente előtti megpillantása – rögtön két onagerbe futunk. Gyalog annyira közel sikerül menni az állatokhoz, hogy a csődör rám fúj, azaz figyelmeztet a rám leselkedő veszélyre. **Vadjuhokat** (*Ovis orientalis arkali*) is látunk, de a tizenöt fő

csapat nagyon messze, ráadásul a nap előtt áll, ami szinte lehetetlenné teszi fotózásukat. A Pazhan hihetetlen helyeken is jól veszi az akadályokat, mászkálunk dombra fel, dombról le, de több onagert egyelőre nem sikerül felfedeznünk.

Gepárdok alkonya

Visszafelé a Kalmar-folyó medrében robogunk, amikor távol, a Mar-hegy alacsonyabban fekvő, füves lejtőin megpillantunk egy tíz főből álló onagercsapatot. Ők

is észrevesznek minket, megközelítésükre sajnos nincs mód. Delbár felé autózva pásztorszállások és juhok tűnnek fel. Errefelé este kezdik a legeltetést: nappal az egész nyáj a kőből épített pásztorszállás árnyékában hűsöl.

Másnap sajtot, diót és kemencében készült, friss lepényt reggelizünk, majd a Kalmar-folyó kiszáradt medrében autózva folytatjuk a park bejárását. Lassan elhagyjuk a Tírku-hegyet, de gepárdoknak nyoma sincs. Hiába, ebben a hatalmas sivatagban

Sivatagi agáma

megtalálni egy rejtett életmódot folytató és mindössze százfős populációval rendelkező ragadozót szinte lehetetlen. Az egykoron egész Indiában elterjedt és Afganisztánon, Türkmenisztánon, Iránon át az Arab-félszigetig, sőt Szíriáig előforduló ázsiai gepárd napjainkra csak Irán és esetleg Türkmenisztán félsivatagos, sivatagos tájain fordul elő. Sajnos a legjobb élőhelyekről, mint például az iráni Khos Yeilagh Védett Terület, már húsz éve végleg eltűnt. Pusztulásának oka elsősorban a fő táplálékát jelentő patások (gazellák, hegyikecskék és vadjuhok) le vadászása, de előfordul, hogy a gepárdot is kilövik. 1994-ben egy razzia során iráni vadőrök egy nőstény gepárd tetemét és két kölyköt találtak, melyek közül csak egy élte túl anyja elvesztését.

Együtt a macskákért

Ezt a nőstényt, Maritát a Teherán melletti *Pardisan Parkba*, egy látogatók elől elzart vadvédelmi telepre szállították, abban a reményben, hogy később sikerül mellé párt találni és a fogságban lévő állományt megalapozni. Sajnos a magányos nőstény azóta, 2003 decemberében elpusztult. Nemrégiben az amerikai *Vadvédelmi Társaság* (Wildlife Conservation Society, WCS)

szakembereinek többek közt a nagymacskakutatásban jeleskedő *George B. Schaller* és iráni kollégái segítségével sikerült kame-racsapdás felvételeket készíteni a vadon élő gepárdokról. Ez is jelzi, hogy az iráni kormány a politikai vitákat mellőzve kész együttműködni az országa természeti és kulturális értékeinek megóvását fontosnak tartó külföldi szervezetekkel. A munkába bekapcsolódott az IUCN svájci székhelyű *Macskaszpecialista Csoportja* (IUCN Cat Specialist Group), és 2001-ben megalakult az iráni kutatókból és diákokból álló *Iráni Gepárd Társaság* (Iranian Cheetah Society, ICS) is, mely utóbbi főleg az oktatás és nevelés fontosságára helyezi a hangsúlyt.

Folytatjuk utunkat, keletnek fordulunk a zöldellő Abolyehya területnél, amely a végtelennek tűnő sivatag szélé, és nemsokára vadjuhokat zavarunk fel. Felmászunk a Cheshnhne Aziz platóhoz, ahol a táj legelőből adódóan szintén vadjuhokra számí-tunk, ehelyett mindent onagerürülék borít. A táj csodálatos, előttünk színes, kopott dombok halmaza. Egy kőkupac rejtekében várhatnánk az éhes onagereket, de a szél olyan erős, hogy alig állunk a lábunkon, így a visszafordulás mellett döntünk. Útközben semmi állat, az idő egyre szelesebb,

a port kavarja a szél. Mintegy 150 kilométer megtétele után, a kora délutáni órákra érünk vissza delbari bázisunkra, ahol a vadőrök megírják a kötelező jelentést, azaz egy naplóban pontosan rögzítik a ma látott nyomokat. Ez fontos része a faunisztikai kutatásoknak, hiszen a legtöbb adat a vadőröktől származik. Nehezen megszerzett engedélyem lassan lejár, vissza kell térnem a civilizációba, majd egy másik, némiképp zöldebb táj felé veszem az irányt.

Medve a múzeumban

Következő megállóm az erdővel borított *Golestan Nemzeti Park*, mely északon, a hasonló nevű város közelében található, és elsősorban nagyszámú **vaddisznójáról** (*Sus scrofa attila*), továbbá **perzsa leopárdjairól** (*Panthera pardus saxicolor*) híres. Elvileg gepárd is él a parkban, de természetes táplálékállatai, a gazellák fogyatkozása révén már szinte el is tűnt erről a vidékről.

Golestanban angolul jól beszélő vadőr fogad, a többiek éppen továbbképzésen vesznek részt egy „erdeiskolában”. A nemzeti park felszereltségére jellemző, hogy tíznél több terepjárával járhatják a közel százezer hektáros területet. A park látogatásához a nyugati turistákkal ellentétben az

irániaknak nem kell külön engedély, így úton-útfélen piknikező emberekbe botlunk. Furcsa elképzelni, hogy pont ez az erdő a perzsa leopárdok legnagyobb, mintegy kétszáz fős populációjának otthona. A kis helyi múzeumban gazellát elkapó leopárd, szájában nyulat cipelő gepárd látható, valamint egy diorámában kitömött medve, amint mancsai közt egy hatalmas sziklát emel egy alvó juhász feje fölé. A történet szerint a szelíd medve annyira szerette gazdáját, hogy még az arcára szálló legyet is megpróbálta távoltartani...

Berohan a teremőr, és izgatottan közli, hogy a múzeumtól nem messze golyvász-gazella-csapat legelészik. Kocsiba ugrunk, és már száguldunk is a poros földúton. Most személyesen is megbizonyosodhatom róla, hogy a parkkal határos földekre tévedő gazellákat a falusiak lelövik: az ember közeledtére ez a csapat is fejvesztve elmenekül. A leopárdokra nézve a legnagyobb veszélyt az áthaladó forgalom okozta gázolások jelentik.

Találkozás Maritával

A főépületben fegyveres vadőrök készülődnek egy hosszabb, tizenkét napos őrjáratra.

Az ilyen portyákra az orrvadászat miatt van szükség. Recseg a CB-rádió: három illegális vadászt fogtak, már hozzák is őket. Vacsora közben fel sem tűnik, hogy az asztalnál ülő civil – aki éppen valami erdei sztorit mesél jókedvűen – az engedély nélküli vadászok egyike. Pénzbüntetés vagy börtön vár rá,

Egyipúpú tevék

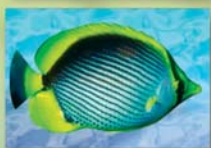
ennek ellenére normálisan viselkednek vele...

Gyönyörű, csillagos az ég, a bozótban vaddisznók kukáznak, a lámpa alatt uhu (*Bubo bubo*) üldögél. Hajnalban kelünk, és a park határát képező forgalmas úton autó-

kázunk, miközben az egyik oldalon elterülő sziklás hegyoldalt figyeljük. A **bezoárkecske** (*Capra aegagrus*) tipikus élőhelye ez, de egyet sem látunk. Valószínűleg késő van már, és az egyre növekvő autóforgalom zavaró hatása miatt a kecskék átmentek a hegy túoldalára. A központba visszatért vadőr csapat – akiket a reggeli őrjárat váltott le – ebéd közben lelkesen meséli, hogy vaddisznót zsákmányoló leopárdot láttak. Hiába minden: a kéthetes túrára nem kapok engedélyt, így leopárdot sem látok, talán legközelebb. Kárpótlásul még elmehetek a Pardisan Parkba, ahol már ismerősként tekintek a goore khar-ok és jebeer-ek csapatára, megcsodálom a világos bundát viselő **szíriai barnamedvét** (*Ursus arctos syriacus*), és bemehetek az akkor még élő Marita ketrecébe...

Buzás Balázs

Az iráni tanulmányutamon nyújtott segítségért külön köszönet a DOE, a Golestan Egyetem, a Pardisan Park és az általam meglátogatott nemzeti parkok munkatársainak segítségével és a perzsa emberek vendégszeretetéért.

GALAPAGOS® ZOO CENTRUM

„Az állatokért természetesen...”

Magyarország legnagyobb díszhalválasztéka!

Édesvízi- és tengeri akvarisztika

- Közel 150 féle édesvízi díszhal
- A dán TROPICA cég különleges vízinövényei
- Tenyésztett lágy- és kőkorallak
- Kézihálóval begyűjtött tengeri halak

Terrarisztika

- Több mint 60 féle hüllő, kételtű hazai- és külföldi tenyészetekből
- Pókok, skorpiók és egyéb ízeltlábúak
- Táplálékállatok nagy választékban
- Saját, bejegyzett karanténállomás, ahonnan az importáltak csak a karanténidő letelte után kerülnek üzleteinkbe!
- Akváriumok, terráriumok gyártása
- Természetszerű műgyantahátterek
- Szakszerű karbantartás, üzemeltetés
- CITES köteles állatok kizárólag tenyészetekből!
- **Állatkerti bemutatók tervezése, a műszaki kivitelezéstől, az állatok beszerzéséig**

TERRARISZTIKAI ÉS AKVARISZTIKAI
SZAKÜZLET
EUROPARK BEVÁSÁRLÓKÖZPONT
I. em.
1191 Budapest, Üllői u. 201
Tel.: 347-1554

Állatkertek akvárium és terrárium építője
www.galapagos.hu

BUY-WAY SOROKSÁR
KIS-ÉS NAGYKERESKEDELMI
SZAKÁRUHÁZ
1234 Budapest, Bevásárló u. 4.
Tel.: 421-0404

© Kórody Olivér

